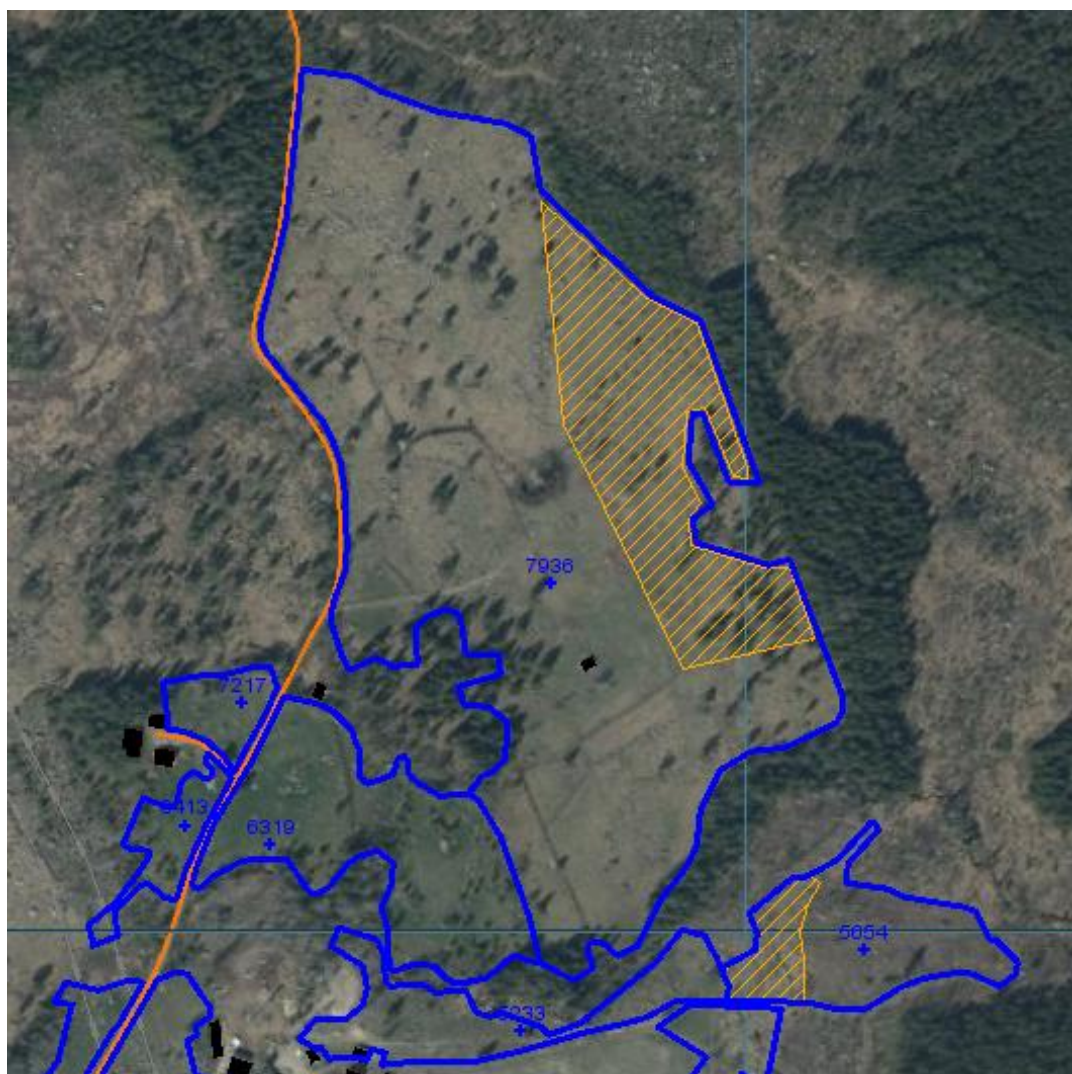

1	Exempel 1: Område med flera betesmarksblock i kluster.....	2
1.1	Nuvarande åtagandeplan block 7936.....	3
1.2	Utan åtagandeplan block 7936.....	3
1.3	Nuvarande åtagandeplan 5654.....	4
1.4	Utan åtagandeplan 5654	5
1.5	Summering och kommentarer exempel 1	6
2	Exempel 2: Betesmarker med särskilda värden landskapselement	7
2.1	Nuvarande åtagandeplan.....	7
2.2	Exemplet utan åtagandeplan	9
2.3	Summering och kommentarer exempel 2	9
3	Exempel 3: Betesmarker med särskilda värden med rödlistade arter	11
3.1	Nuvarande åtagandeplan:.....	11
3.2	Exemplet utan åtagandeplan	14
3.3	Summering och kommentarer exempel 3	15
4	Exempel 4: Betesmark med särskilda värden.....	17
4.1	Nuvarande åtagandeplan.....	18
4.2	Exemplet utan åtagandeplan	19
4.3	Summering och kommentarer exempel 4	20
5	Exempel 5: Betesmark med särskilda värden med många ytor.....	22
5.1	Nuvarande åtagandeplan.....	22
5.2	Exemplet utan åtagandeplan	24
5.3	Summering och kommentarer exempel 5	25

Bilaga 5 Exempel på beskrivning, motiv och villkor med och utan åtagandeplan

Följande exempel är existerande block med åtagandeplan, slumpvis utvalda från olika delar av landet av länsstyrelsens representanter. Kursiva texter är kommentarer och exempel från arbetsgruppen. Detta är ett arbetsmaterial med några exempel för att visa några förslag på beskrivning och villkor utan åtagandeplaner.

1 Exempel 1: Område med flera betesmarksblock i kluster

Ett kluster av marker som det ofta kan se ut. Exemplet visar på tre av markerna = skiften = block, nr 7936 och 5654.

1.1 Nuvarande åtagandeplan block 7936

7936 betesmark med särskilda värden, fastställd i fält 2016-05-27, justerad 2018-02-06 för pro rata. Areal efter pro rata avdrag är 9,44 ha (ej stödberättigad areal är 0,43 ha).

1.1.1 Motiv

Marken berättigar till markklassen betesmark med särskilda värden eftersom det finns höga naturvärden kopplat till fältskiktet. Här finns växtarter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd. Dessa arter och vegetationstyper kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Marken är inte mer än i liten grad påverkad av produktionshöjande åtgärder.

1.1.2 Beskrivning

Detta är en öppen naturbetesmark med omväxlande blockrika miljöer och öppna delar med inslag av våta partier.

Detta ger en variation av olika livsmiljöer och habitat lämpliga för många olika organismgrupper. I marken finns hävdgynnade arter såsom smultron, prästkrage, ärenpris, ängsfryle, vårbrodd och olika starrarter.

1.1.3 Särskilda skötselvillkor

1. Reglering av tillskottsutfodring

Du får inte tillskottsutfodra betesdjuren eftersom det tillför näring till marken på liknande negativa sätt som vid gödsling, vilket kan leda till att känsliga arter försvinner. Det är också vanligt med trampsador och en stor gödselmängd vid utfodringsplatsen, vilket kan leda till att oönskade arter etablerar sig.

Även sambete med gödslade vallar i aktivt bruk/vallar som ingår i en växtföljd eller marker där tillskottsutfodring sker räknas som tillskottsutfodring.

Förbudet hindrar inte en måttlig övergångsutfodring under två veckor efter betesutsläppet på våren och under två veckor innan installningen på hösten.

Du får ha kalvgömmor/lammgömmor och mineralstenar, förutsatt att dessa står på en plats där marken är som minst känslig.

2. Vegetationens utseende

Marken har villkor för träd- och buskskikt, se åtgärdsytor. 1,76 ha (arealen är neddragen med 4,36%). Ta bort smågranar under 4 meters höjd. Åtgärden ska vara utförd senast sista december 2017.

1.2 Utan åtagandeplan block 7936

1.2.1 Motiv

Samma motiv som med åtagandeplan.

1.2.2 Beskrivning

Samma beskrivning som med åtagandeplan, kan på sikt uppdateras.

1.2.3 Generellt särskilt skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Med ett villkor enligt förslag i vår utredning blir skillnaden att sambete blir möjligt. Skillnaden mellan med och utan åtagandeplan är för denna mark att den nu kan sambetas med vall. I praktiken är det dock inte möjligt eftersom marken inte gränsar till någon vall. Villkoret för vegetationens utseende är inte längre aktuellt eftersom det i detta fall handlar om en anvisning för en åtgärd som ska vara genomförd. Om lantbrukaren söker nytt åtagande bör det vara rimligt att tro att åtgärden är genomförd och inte behöver upprepas. I fortsättningen ska smågrannar hållas borta genom att det omfattas av det allmänna villkoret om igenväxning.

1.3 Nuvarande åtagandeplan 5654

5654 betesmark med särskilda värden, fastställd i fält 2019-08-21, Areal 0,96 ha.

1.3.1 Motiv

Marken berättigar till betesmark med särskilda värden eftersom det finns höga naturvärden kopplat till fältskiktet. Här finns växtarter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd. Dessa arter och vegetationstyper kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Marken är inte mer än i liten grad påverkad av produktionshöjande åtgärder.

1.3.2 Beskrivning

Det här är en relativt nyrestaureerad betesmark med endast enstaka större träd, men en del yngre träd och buskar har etablerat sig i betesmarken. Här finns hävdgynnade växtarter som ögontröst, blåsuga, prästkrage, bockrot, liten blåkllocka, brudborste, ängsfryle, harstarr, smultron, blodrot och ärenpris. För att på sikt gynna dessa naturvärden är det angeläget att efter hand röja bort vedartad vegetation som eventuellt etablerar sig.

1.3.3 Särskilda skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Du får inte tillskottsutfodra betesdjuren eftersom det tillför näring till marken på liknande negativa sätt som vid gödsling, vilket kan leda till att känsliga arter försvinner. Det är också vanligt med trampskador och en stor gödselmängd vid utfodringsplatsen, vilket kan leda till att oönskade arter etablerar sig.

Även sambete med gödslade vallar i aktivt bruk/vallar som ingår i en växtföljd eller marker där tillskottsutfodring sker räknas som tillskottsutfodring.

Förbudet hindrar inte en måttlig övergångsutfodring under två veckor efter betesutsläppet på våren och under två veckor innan installningen på hösten.

Du får ha kalvgömmor/lammgömmor och mineralstenar, förutsatt att dessa står på en plats där marken är som minst känslig.

- **Vegetationens utseende**

Marken har villkor för träd och buskskikt, se skötselområde 2.

Område med en hel del smågranar. Dessa behöver tas bort innan de växer sig stora och beskuggar marken. Røj bort dessa senast 2021-03-31. Därefter får här finnas max 10 granar över 1 meters höjd. För att gynna värdena i betesmarken bör det på sikt inte finnas mer än högst någon enstaka stor gran.

1.4 Utan åtagandeplan 5654

1.4.1 Motiv

Samma motiv som med åtagandeplan.

1.4.2 Beskrivning

Beskrivningen kan kortas ner, till exempel.

Det här är en ~~relativt nyrestaurerad~~ betesmark med ~~endast~~ enstaka större träd, ~~men en del yngre träd och buskar har etablerat sig i betesmarken.~~ Här finns hävdgynnade växtarter som ögontröst, blåsuga, prästkrage, bockrot, liten blåklocka, brudborste, ängsfryle, harstarr, smultron, blodrot och ärenpris. ~~För att på sikt gynna dessa naturvärden är det angeläget att efter hand röja bort vedartad vegetation som eventuellt etablerar sig.~~

Marken berättigar till betesmark med särskilda värden eftersom det finns höga naturvärden kopplat till fältskiktet. Här finns växtarter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd. Dessa arter och vegetationstyper kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Marken är inte mer än i liten grad påverkad av produktionshöjande åtgärder.

Texten kan ganska lätt aktualiseras utan nytt fältbesök, kan förmodligen vänta till en senare ajourhållning.

Förslaget är att stryka vissa delar. Att man ska hålla efter vedartad vegetation ingår i det generella skötselvillkoret om att hålla borta igenväxning. Det gäller alla marker och det kan förutsättas att det inte behöver finnas extra information om det i den här beskrivningen.

1.4.3 Generellt särskilt skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Samma förändring som för ovanstående mark 7936.

1.5 Summering och kommentarer exempel 1

Markerna verkar vara relativt okomplicerade med tanke på hur kartan och åtagandeplanen ser ut, och har enkla beskrivningar. Det är öppna marker med floravärden. Inga hotade arter nämns. Markerna har villkor som inte tillåter tillskottsutfodring och heller inte sambete med vallar i aktivt bruk eller marker där utfodring sker (nuvarande standardtext). Alla markerna har villkor som reglerar vegetationens utseende med anvisningar om vad som ska tas bort. De här markerna och upplägg av åtagandeplan är vanliga i hela landet.

1.5.1 Skillnad utan åtagandeplan

Det blir ett mer flexibelt villkor kring tillskottsutfodringen då sambete möjliggörs. Det blir ett villkor mindre eftersom vegetationens utseende försvinner. Det villkoret har i alla tre markerna varit formulerat som röjningsanvisningar med passerad tidsangivelse för utförd åtgärd.

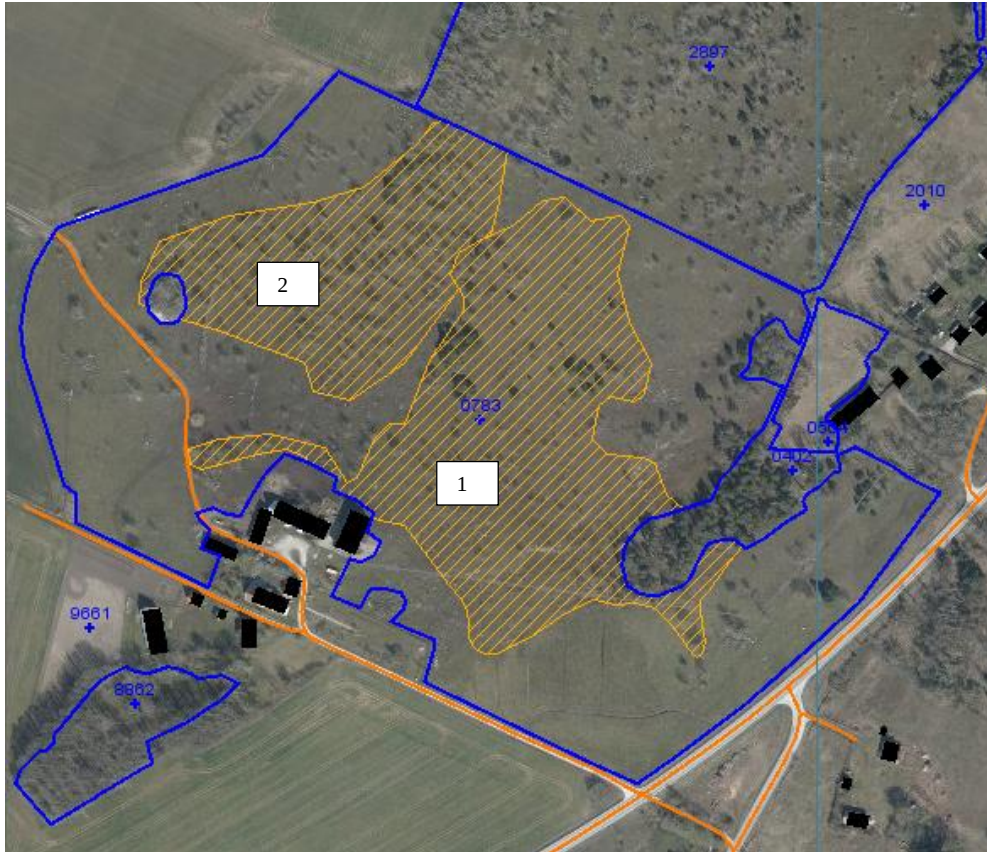
1.5.2 Information, ajourhållning och rådgivning

Lantbrukaren får del av allmän och generell information om att det inte längre finns en plan, att det finns samma generella skötselvillkor och allmänna villkor som tidigare (igenväxning, bete, inte skada natur- och kulturvärden etc) samt att det finns ett särskilt skötselvillkor.

Markerna omfattas av ajourhållningsbedömning och kommer att besökas med ett visst intervall. Fältbesöken är gjorda under perioden 2015-2019. Beskrivningarna är enkla och kan ligga kvar som de är tills längre fram.

Första bedömningen är att det inte behövs en prioriterad enskild rådgivning. Om lantbrukaren tar del av information, uppmuntras att delta, och förhoppningsvis och deltar, i relevanta kurser och andra kompetenshöjande aktiviteter bör det räcka långt. Viktigt med allmän information om vad eventuellt sambete kan få för negativa konsekvenser och hur det kan undvikas.

2 Exempel 2: Betesmarker med särskilda värden landskapselement

0783 betesmark med särskilda värden, fastställd i fält 2017-09-28 och uppdaterad efter att lantbrukaren åtgärdat omfattande igenväxning. 12,26 ha.

2.1 Nuvarande åtagandeplan

2.1.1 Motiv

Marken berättigar till markklassen betesmark med särskilda värden eftersom det finns höga värden knutna till floran, trädskiktet samt kulturmiljön. Dessa värden kräver särskild skötsel för att kunna bevaras. Marken är inte starkt påverkad av produktionshöjande åtgärder.

Graden av näringspåverkan gör att det inte finns tillräcklig omfattning av värdefull flora. Andra motiv har behövts, vilket i det här exemplet framför allt är kulturmiljön, vilket skulle ha räckt som enda motiv.

2.1.2 Beskrivning

Detta är en naturbetesmark med varierande öppna och trädbärande delar. I marken finns hävdgynnade arter såsom darrgräs, axveronika och backtimjan. I trädskiktet finns bland annat senvuxna askar och gammal hagmarkstall samt

körsbärsträd och oxel. Gamla träd och senvuxna träd är viktiga för lavar och insekter. Bärande träd och buskar är viktiga för ett rikt fågel- och insektsliv. Inom marken har de hotade arterna mörk kraterlav, pälsticka och almlav hittats. Kulturvärden finns i form av ett gravfält, hägnadssystem, fyra stensättningar och ett röse.

2.1.3 Särskilda skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsfodring**

Detta gäller för hela markklassen

Du får inte tillskottsfodra betesdjuren eftersom det tillför näring till marken på liknande negativa sätt som vid gödsling, vilket kan leda till att känsliga arter försvinner. Det är också vanligt med trampsador och en stor gödselmängd vid utfodringsplatsen, vilket kan leda till att oönskade arter etablerar sig. Även sambete med gödslade vallar i aktivt bruk/vallar som ingår i en växtföljd eller marker där tillskottsfodring sker, räknas som tillskottsfodring. Förbudet hindrar inte en måttlig övergångsfodring under två veckor efter betesutsläppet på våren och under två veckor innan installeringen på hösten. Du får ha kalvgömmor/lammgömmor och mineralstenar, förutsatt att dessa står på en plats där marken är som minst känslig.

- **Skötsel av landskapselement**

Marken har villkor för skötsel av landskapselement, se skötselområde 1.

Du ska hålla efter träd och buskar och varje år röja bort alla slyuppslag från gravfältet för att bevara och synliggöra kulturlämningarna. Röjningsrester får inte lämnas kvar. Bränning på fornlämningarna är inte tillåten. Träd och buskar som haft betydelse i den äldre markanvändningen eller de träd som ska ersätta dessa, t ex bärande träd och buskar, ska du spara om de inte riskerar att skada kulturlämningarna.

Förklaring och förtydligande: Det är en mycket fornlämningsrik lokal som det går att se i beskrivningen för marken. För att fastställa att marken som betesmark med särskilda värden i det här exemplet är floran inte så intressant, däremot finns det ju höga kulturvärden samt också värden i trädskiktet som motiverar särskilda värden. Gravfältets omfattning är i sig tillräckligt motiv. Villkoret innebär att just gravfältet kräver en årlig åtgärd om det finns behov av sådan. Skillnaden gentemot övriga landskapselement är att dessa kan skötas mindre minutiöst.

Det generella villkoret om att hålla borta igenväxning bedöms här räcka för att i tillräcklig grad hålla alla landskapselement så synliga att det går att förstå vad det är (enkelt uttryckt). Ett särskilt skötselvillkor för samtliga element ställer väldigt höga krav och medför extra kostnader för lantbrukaren som inte är motiverade.

- **Vegetationens utseende**

Marken har villkor för vegetationens utseende se skötselområde 2. Du ska bevara den karaktär som finns i trädsiktet, som är viktig för att bevara den biologiska mångfalden och då i synnerhet lavfloran. Det innebär att du ska spara äldre, hålträd, bärande träd samt döda/döende träd. Unga träd som på sikt kan ersätta de äldre ska sparas i sådan omfattning att markens karaktär i trädsiktet på sikt finns kvar.

2.2 Exemplet utan åtagandeplan

2.2.1 Motiv

Bör bli samma som tidigare.

2.2.2 Beskrivning

Som tidigare men eventuellt med justering. Det finns information i nuvarande beskrivning som kan användas. Information från villkoret om landskapselement och vegetationens utseende byggs in i valda delar och med vissa omformuleringar. T.ex. målet är att de värdefulla landskapselementen hålls synliga och att trädskiftets karaktär med äldre, hålträd, bärande träd samt döda/döende träd bevaras. Unga träd som på sikt kan ersätta de äldre kan sparas i sådan omfattning att markens karaktär i trädsiktet på sikt finns kvar.

2.2.3 Generellt särskilt skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Med ett villkor enligt förslag i vår utredning blir skillnaden att sambete blir möjligt.

2.3 Summering och kommentarer exempel 2

Exemplet visar en mark med mycket höga kulturmiljövärden. Länet har använt vissa nationella standardtexter från textbanken. Regionalisering av formuleringarna kan förekomma, liksom anpassning till objekt.

2.3.1 Skillnad utan åtagandeplan

Skillnaden blir ett mer flexibelt villkor gällande tillskottsutfodringen där det kommer att bli möjligt att låta djuren sambeta med vallar och andra marker. Villkoren om skötsel av landskapselement och vegetationens utseende försvinner men informationen tas om hand i beskrivningen. För lantbrukaren lättar kravet på årlig finputsning av gravfältet. Kraven på att hålla landskapselementen synliga kvarstår dock, men bör kunna åstadkommas med lägre intensitet i röjning. Vissa ska-formuleringar i villkorstexterna ändras eventuellt i

beskrivningen till bör-formuleringar för att skilja det från villkor som ska kontrolleras.

2.3.2 Information, ajourhållning och rådgivning

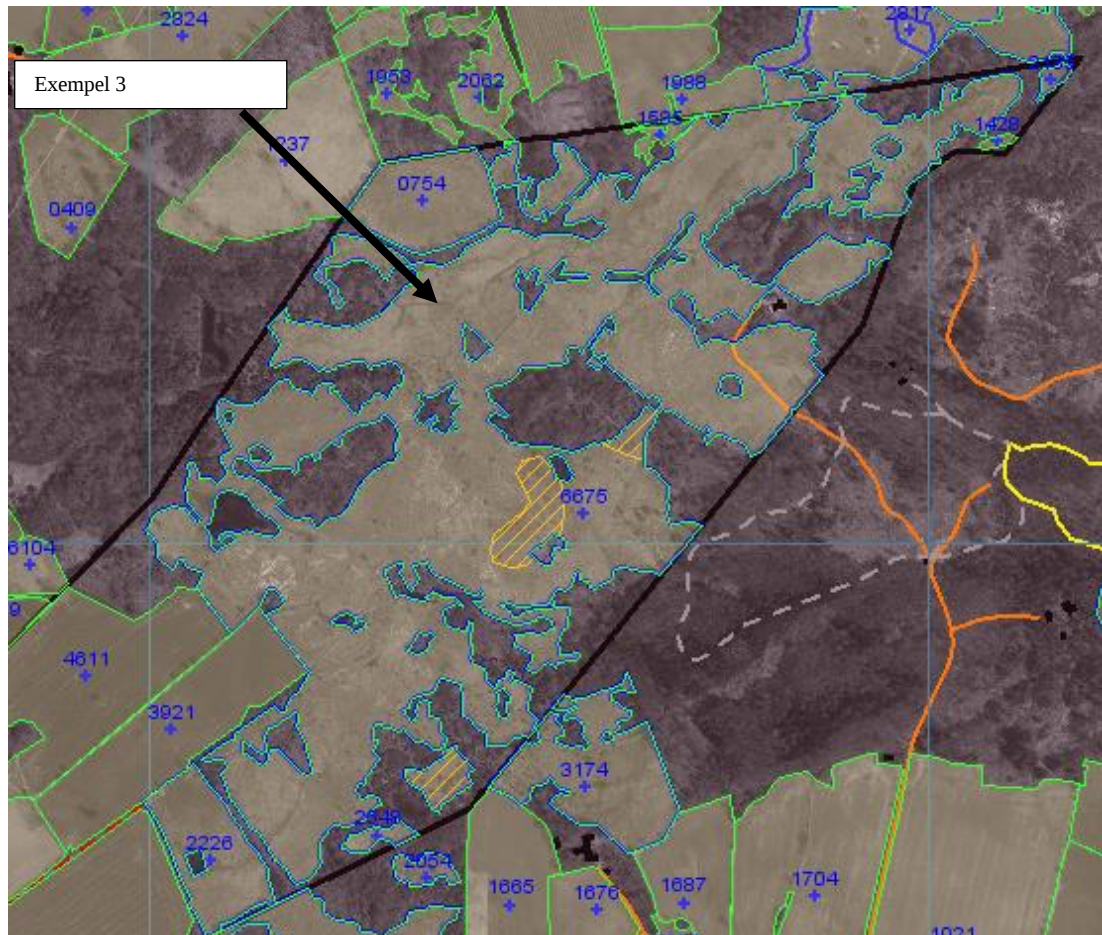
Lantbrukaren får del av allmän och generell information om att det inte längre finns en plan, att det finns samma generella skötselvillkor och allmänna villkor som tidigare (igenväxning, bete, inte skada natur- och kulturvärden etc) samt att det finns ett särskilt skötselvillkor.

Markerna omfattas av ajourhållningsbedömning och kommer att besökas med ett visst intervall. Det är ett relativt nytt fältbesök gjort och det finns goda möjligheter att tills vidare inte göra någon särskild omarbetning, målbilderna från villkorstexterna skulle kunna klippas in så länge och fixas till i samband med en senare ajourhållning, så det bör inte vara prioriterat att göra nytt fältbesök för att marken ska kunna ingå i ett nytt åtagande.

Marken bör inte behöva prioriteras för rådgivning till lantbrukaren, av samma skäl som ovan.

En första bedömning är att det inte behövs en prioriterad enskild rådgivning av samma skäl som ovan. Om lantbrukaren tar del av information, uppmuntras att delta, och förhoppningsvis och deltar, i relevanta kurser och andra kompetenshöjande aktiviteter bör det räcka långt.

3 Exempel 3: Betesmarker med särskilda värden med rödlistade arter

6675 betesmark med särskilda värden, fastställd i fält 2016-11-03, 35,85 ha. Vid besöket noterades tre ytor med igenväxningsvegetation (dessa kommenterar vi inte här). Reservat och Natura 2000. Alla buskrika områden och vattensamlingar är borttridade och ingår inte i arealen.

3.1 Nuvarande åtagandeplan:

3.1.1 Motiv

Marken berättigar till markklassen betesmark med särskilda värden eftersom den har höga värden knutna till floran och faunan. Dessa värden kräver särskild skötsel för att bevaras. Marken är inte mer än i liten grad påverkad av produktionshöjande åtgärder.

3.1.2 Beskrivning

Ingår i Naturreseptatet och Natura2000-området Bäckhalladalen.

Enligt Ängs- och betesmarksinventeringen från 7 oktober 2003 finns här flera hävdberoende naturtyper: torra hedar, enbuskmarker, stagg-gräsmarker, silikatgräsmarker, fuktängar, rikkärr och hållmarkstorräng.

Torra hedar är vanligast på kalkfattiga, urlakade marker i sydvästra Sverige där detta är den naturtyp som oftast förekommer i torrare betesmarker.

Enbuskmarker utgörs av torra/friska, hävdpräglade, näringsfattiga kalkgräsmarker eller hedar med ett betydande inslag av gamla och/eller hävdformade enar. Stagg-gräsmarker utgörs av artrika, hävdpräglade stagg-gräsmarker på torra till friska, silikatrika jordar. Silikatgräsmarker utgörs av artrika, hävdpräglade gräsmarker på torra till friska, silikatrika jordar.

Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige. Vegetationens sammansättning varierar beroende på underlag och geografisk belägenhet.

Silikatgräsmarkerna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Fuktängar utgörs av hävdpräglade fuktängar med blåtåtel eller starr.

Fuktängar är en vanlig naturtyp i hela Sverige men är beroende av hävd, antingen genom bete eller slåtter. De kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. De har också mycket stor betydelse för fågellivet. Rikkärren har en speciell flora och fauna som varierar med t ex krontäckningsgrad, kalkhalt och näringsförhållanden.

Vegetationen domineras av olika halvgräs och örter. I en hållmarkstorräng finns det växtsamhällen med torktåliga arter av kärlväxter, lavar och mossor på silikatrika hållmarksytor. Hållarna är tidvis mycket torra och har ett tunt, fläckvis förekommande jordtäck.

Enligt Artportalen, Artdatabanken, SLU har följande rödlistade arter observerats på marken; kalkkärrgrynsnäcka (2007), backvisslare (2011), mindre purpurmätare (2008), sexfläckig bastardsvärmare (2011), silversmygare (2011), sotnätfjäril (2009), violettekantad guldvinge (2006), ängsmetallvinge (2011), ängsnätfjäril (2011), gulsparv (2016), grönfläckig padda (2001), långbensgroda (2016), granspira (2012), grönskära (2002), källgräs (2003), loppstarr (2000), majviva (2016), slåttergubbe (2014), sommarfibbla (2000), vanlig backsippa (2010), vårkällört (2008), ängsstarr (2001), kalkkällmossa (2006) och större vattenbagge (2016).

Några av de rödlistade arter kräver speciell skötsel för att trivas, dessa är;

-Långbensgroda och grönfläckig padda.

Långbensgrodan leker i små grunda kärr, dammar etc. som permanent håller vatten, oftast i eller invid

lövskogsbestånd. Oftast äger leken rum i mars och början av april. På sommaren rör sig arten över stora skogsområden oftast med betydande inslag av lövskog, sumpskog, kärr eller bäckar.

Grönfläckig padda påträffas ofta på marker med relativt hög salthalt och är i Sverige till stor del knuten till områden med bräckt vatten. Eftersom paddan är

en kontinental art så vill den ha hög vattentemperatur i lekdammarna för att klara utvecklingen av ägg och larver under sommaren. Lekdammarna kan vara flata hållkar eller grunda vindskyddade dammar i fuktiga ängsmarker.

Gemensamt för de flesta dammarna är att de försörjs av grundvattenflöden som bara undantagsvis sinar. Tänk på att markavvattning är förbjudet enligt lag. Man får inte förändra hydrologin genom t.ex. torrläggning, dikesrensning, urgrävning, dumpning eller sönderkörning. Tänk också på att små våtmarker under 1 ha omfattas av det generella biotopskyddet och får inte förstöras. Om vattnen växer igen och behöver rensas ska det ske i samråd med ÅGP-handläggare på Länsstyrelsen.

-Kalkkärrsgrynsnäcka som huvudsakligen lever i rikkärr och kalkfuktängar. Kärren och fuktängarna måste vara öppna för att snäckan ska trivas. Ett av de stora hoten är utdikning och upphörd slåtter eller bete.

Detta är en ovanligt lång beskrivning med mycket information om olika naturtyper med förklaringar, uppräknings av rödlistade arter (med särskilt fokus på grodor, paddor och snäckor). Artlistan är troligtvis inte heltäckande. Verkar vara texter som kopierats in från t.ex. skötselplan.

Det finns mer utförlig information i skötselplanen för hela reservatet samt i bevarandeplanen för hela N2000-området. Vilken information som faktiskt är relevant och användbar för den areal som ingår i fastställd areal går att reda ut, men det tar mycket tid.

3.1.3 Särskilda skötselvillkor

- **Tidpunkt för bete/slätter**

Du får inte ha betesdjuren på marken under vintersäsongen mellan 1 december och 31 mars, eftersom det finns risk för att djuren trampar sönder grässvålen och eventuella fornlämningar.

Förbud mot vinterbete. Kan inte kontrolleras eftersom kontroller inte görs under vinterhalvåret.

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Du får inte tillskottsutfodra betesdjuren eftersom det tillför näring till marken på liknande negativa sätt som vid gödsling, vilket kan leda till att känsliga arter försvinner. Det är också vanligt med trampskador och en stor gödselmängd vid utfodringsplatsen, vilket kan leda till att oönskade arter etablerar sig. Även sambete med gödslade vallar eller marker där tillskottsutfodring sker räknas som tillskottsutfodring. Förbudet hindrar inte en måttlig övergångsutfodring under två veckor efter betessläppet på våren och under två veckor före installningen på hösten.

Du får ha kalv- och lammgömmor och mineralstenar, förutsatt att dessa står på en plats där marken är som minst känslig.

- **Vegetationens utseende**

Långbensgroda och grönläckig padda

Villkoren gäller runt dammarna: Området runt lekplatserna ska, vid säsongens slut, ha en tydlig betespåverkan ut i vattnets grunda delar. Ett grunt och öppet vatten som snabbt värms upp på våren utgör en mycket viktig lokal för bl.a. groddjur.

Vid dammens norra kant ska du spara träden och/eller buskarna, medan de södra och västra kanterna ska hållas fria från träd och buskar. Ett visst träd- och buskslag mot norr ger skydd mot kalla vindar. Allra närmast dammkanten bör dock inte träd och buskar förekomma eftersom skuggning av vattenytan sänker temperaturen i dammen, vilket försenar groddjurens lek och hämmar larvernas utveckling. Det är därför särskilt viktigt att de södra och västra sidorna av dammarna hålls fria från träd och buskar.

Det finns en lång lista på arter, men i villkoret är det endast långbensgroda och grönläckig padda som det finns särskilt skötselkrav för.

Det finns inga åtgärdsytor som underlättar för att förstå var de utpekade dammarna/dammen finns. Finns också risk för att dammarna/dammen inte ens ingår i arealen eftersom det finns ett antal "hål" i blocket där täta buskområden och vattenspeglar över 0,05 ha ritats bort.

3.2 Exemplet utan åtagandeplan

3.2.1 Motiv

Samma som tidigare.

3.2.2 Beskrivning av marken

Beskrivningen är inte lättillgänglig för varken lantbrukare eller kontrollant och behöver ses över. Kan dock i ett första skede återanvändas för senare uppdatering.

Se även ett kort alternativ längre ner.

Gällande grodor, paddor och dammar som beskrivs i vegetationens utseende behöver man nog fundera på om informationen ska överföras till beskrivningen då villkoret om vegetationens utseende inte kommer att finnas kvar.

3.2.3 Beskrivning – ett nedkortat alternativ

Marken ingår i Naturreservatet och Natura 2000-området Bäckhalladalen och består av flera hävdberoende naturnyper som ger förutsättningar för en rik, varierande och värdefulla flora och fauna. Örtrikedomen som är utmärkande för den här marken är viktig för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Inslagen av fuktängar har stor betydelse för fågellivet. Det finns ett stort antal rödlistade arter registrerade i Artportalen. Några exempel på arter är långbensgroda och

grönfläckig padda. Långbensgrodan leker i små grunda kärr, dammar etc. som permanent håller vatten, oftast i eller invid lövskogsbestånd.

Grönfläckig padda påträffas ofta på marker med relativt hög salthalt och är i Sverige till stor del knuten till områden med bräckt vatten. Lekdammarna kan vara flata hällkar eller grunda vindskyddade dammar i fuktiga ängsmarker. Kalkkärrgrynsnäcka är ett annat exempel på art i den här marken. Snäckan trivs i öppna kärren och fuktängarna .

Ett enkelt test att göra en kortare och mer lättillgänglig beskrivning som bygger på den långa texten i nuvarande beskrivning.

Hur grodor, paddor och damm i text i vegetationens utseende tas om hand får man fundera på.

3.2.4 Generellt särskilt skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsfodring**

Med ett villkor enligt förslag i vår utredning blir skillnaden att sambete blir möjligt.

3.3 Summering och kommentarer exempel 3

Exemplet visar på en mark med ovanligt detaljerad information. Det handlar om ett reservat och Natura 2000-område. Det finns dessutom tre olika villkor, ett som reglerar Tid för bete, i det här exemplet handlar det om att hagen inte ska användas på vintern, ett som reglerar tillskottsfodring samt ett som reglerar hur en viss damm, eller dammar, ska se ut gällande bete och buskar/träd.

3.3.1 Skillnad utan åtagandeplan

Tid för bete samt Vegetationens utseende är villkor som försvinner. Villkoret som reglerar tillskottsfodring finns kvar men möjliggör sambete. Det är svårt att veta hur villkorsformuleringarna tolkats och använts av lantbrukaren och därmed bedöma om det kan bli stora skillnader i skötseln utan åtagandeplan och de villkor som tas bort. Vi vet inte heller vilka villkor som finns i skötselplanen.

3.3.2 Information, ajourhållning och rådgivning

Lantbrukaren får del av allmän och generell information om att det inte längre finns en plan, att det finns samma generella skötselvillkor och allmänna villkor som tidigare (igenväxning, bete, inte skada natur- och kulturvärden etc) samt att det finns ett särskilt skötselvillkor.

Markerna omfattas av ajourhållningsbedömning och kommer att besökas med ett visst intervall. Förmodligen kan en uppdatering göras i samband med ett ajourhållningsbesök som inte behöver göras de första åren. Vid fältbesöket 2016 noterades tre mindre områden med igenväxningsproblem, detta faktum får läggas in i en urvalsprocess för ajourhållning.

Första bedömningen är att det inte behövs en prioriterad enskild rådgivning av samma skäl som ovan. Om lantbrukaren tar del av information, uppmuntras att delta, och förhoppningsvis deltar, i relevanta kurser och andra kompetenshöjande aktiviteter bör det räcka långt. Viktigt med allmän information om vad eventuellt sambete kan få för negativa konsekvenser och hur det kan undvikas.

Eftersom marken ingår i ett reservat och Natura 2000-område bör det finnas en trygghet i att det finns en förvaltning på länsstyrelsen som stöttar lantbrukaren på olika sätt för att området ska behålla sina höga värden samt en skötselplan.

4 Exempel 4: Betesmark med särskilda värden

1723 betesmark med särskilda värden, senast fastställd i fält 2016-09-18, 7,52 ha. Yta med igenväxningsanmärkning (gult raster) på 0,27 ha. Fältkontroll 2017. Notering 2016 i SAM: Gränser justeras efter fodervärde i sydväst och väst. Mycket älggräs eller sly/älggräs och liggande ris i kanten, håll täpps igen i norra delen.

4.1 Nuvarande åtagandeplan

4.1.1 Motiv

Området berättigar till ersättning för särskild skötsel eftersom marken har höga naturvärden. Här finns växtarter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd. Dessa arter och vegetationstyper kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Det finns också höga naturvärden knutna till träd som kräver särskild skötsel för att träden och de arter som är knutna till träden ska kunna leva vidare.

4.1.2 Beskrivning

En varierad betesmark med öppna ytor och trädbärande ytor. Höga värden i de grova ekarna, björk, asp, al, hassel, nypon och en. Det finns även höga värden i fältskiktet med ängsvädd, åkervädd, skallror, liten blåkllocka mm.

Stora ytor är i dagsläget borttridade på grund av älggräs. Problem med älggräs och årsskott finns på större delen av blocket samt kvarvarande ris ligger kvar efter tidigare röjningar. Tänk på att samla ihop allt ris så det inte ger igenväxningsanmärkningar i en framtida kontroll.

Området betas 2016

Området har besökts i fält i samband med fastställandet av markklass 2016. Uppgifter har dessutom hämtats från ängs- och betesmarksinventeringen TUV A och tidigare åtagandeplan. Tänk på att om det finns igenväxning så ska igenväxningen vara borttagen innan ansökan om miljöersättning

4.1.3 Särskilda skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Detta gäller för hela markklassen

Näring missgynnar de värdefulla växtarterna. Du får inte tillskottsutfodra betesdjuren eftersom det tillför näring till marken på liknande negativa sätt som gödsling. Det är också vanligt med trampskador och en stor gödselmängd vid utfodringsplatsen. Även sambete med gödslade vallar eller marker där tillskottsutfodring sker räknas som tillskottsutfodring. Marker med utfodring under vintern ska därför vara fränstängslade. Förbudet hindrar inte en måttlig övergångsutfodring under två veckor efter utsläppet på våren och under två veckor innan installningen på hösten. Den bör dock placeras så att den ger minsta möjliga skada. Du får ha kalvgömmor och mineralstenar förutsatt att dessa står på en mindre känslig plats.

- **Vegetationens utseende**

Detta gäller för hela markklassen

Många arter är beroende av gamla och grova träd (över 70 cm diameter i brösthöjd eller grövre). För att gynna utvecklingen av grova träd och bevara de som finns, ska de vidkroniga träden i olika åldrar hållas fria från yngre träd och

buskar som tränger dem. Grova, gamla träd som står in i varandras kronor ska sparas liksom blommande träd och små blommande buskar.

Redan döda träd och träd som dör under åtagandeperioden ska lämnas kvar, både stående och liggande. Döda träd är värdefulla för en lång rad organismer, allt från vedlevande insekter till lavar och mossor har sina livsmiljöer här.

Fåglar och mindre däggdjur söker gärna föda och kan bygga bon bland död ved. På liggande träd kan grenverk och stamdelar som stör framkomligheten eller hindrar djuren från att beta av grässvålen behöva tas bort eller flyttas.

4.2 Exemplet utan åtagandeplan

4.2.1 Motiv

Samma som tidigare.

4.2.2 Beskrivning

Det här är en varierad betesmark med öppna ytor och trädbärande ytor. Det finns höga värden i trädskiktet som består av grova ekar, björk, asp, al, hassel, nypon och enbuskar. Det finns även hävdgynnad flora, till exempel ängsvädd, åkervädd, skallror och liten blåklocka.

Många arter är beroende av gamla och grova träd (över 70 cm diameter i brösthöjd eller grövre). De vidkroniga träden i olika åldrar gynnas av att de hålls fria från yngre träd och buskar som tränger dem. Grova, gamla träd som står in i varandras kronor kan sparas liksom blommande träd och små blommande buskar.

Redan döda träd och träd som dör ~~under åtagandeperioden~~ kan ligga kvar, både stående och liggande. Döda träd är värdefulla för en lång rad organismer, allt från vedlevande insekter till lavar och mossor har sina livsmiljöer här.

Fåglar och mindre däggdjur söker gärna föda och kan bygga bon bland död ved. På liggande träd kan grenverk och stamdelar som stör framkomligheten eller hindrar djuren från att beta av grässvålen behöva tas bort eller flyttas.

Texten är något omformulerad samt att texten från villkoret vegetationens utseende kan flyttas hit, möjligen med någon justering om man så vill.

~~Stora ytor är i dagsläget bortträdade på grund av älggräs. Problem med älggräs och årsskott finns på större delen av blocket samt kvarvarande ris ligger kvar efter tidigare röjningar. Tänk på att samla ihop allt ris så det inte ger igenväxningsanmärkningar i en framtida kontroll.~~

~~Området betas 2016~~

Kan strykas eftersom det är en beskrivning av hur det såg ut 2016 och vad som är borttritat finns i notering till lantbrukaren i SAM eftersom det är en fråga om definitionen och avgränsningen av blocket. Meningen om

igenväxningsanmärkning och att området betas är en allmän information eller en del av en rådgivning.

Området har besökts i fält i samband med fastställandet av markklass 2016. Uppgifter har dessutom hämtats från ängs- och betesmarksinventeringen TUVA och tidigare åtagandeplan.

Sådan information kanske ska finnas med, i så fall uppdaterad, beror på hur helheten ska presenteras för lantbrukaren.

~~Tänk på att om det finns igenväxning så ska igenväxningen vara borttagen innan ansökan om miljöersättning~~

Hör inte hemma i en beskrivning.

4.2.3 Generellt särskilt skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Med ett villkor enligt förslag i vår utredning blir skillnaden att sambete blir möjligt.

4.3 Summering och kommentarer exempel 4

Exemplet visar på en mycket vanligt förekommande mark och vanligt utseende på åtagandeplan. Länet har använt vissa nationella standardtexter från textbanken. Regionalisering av formuleringarna kan förekomma, liksom anpassning till objekt.

4.3.1 Skillnad utan åtagandeplan

Skillnaden blir ett mer flexibelt villkor gällande tillskottsutfodringen där det kommer att bli möjligt att låta djuren sambeta med vallar och andra marker. Villkoret vegetationens utseende försvinner men informationen finns kvar i beskrivningen.

4.3.2 Information, ajourhållning och rådgivning

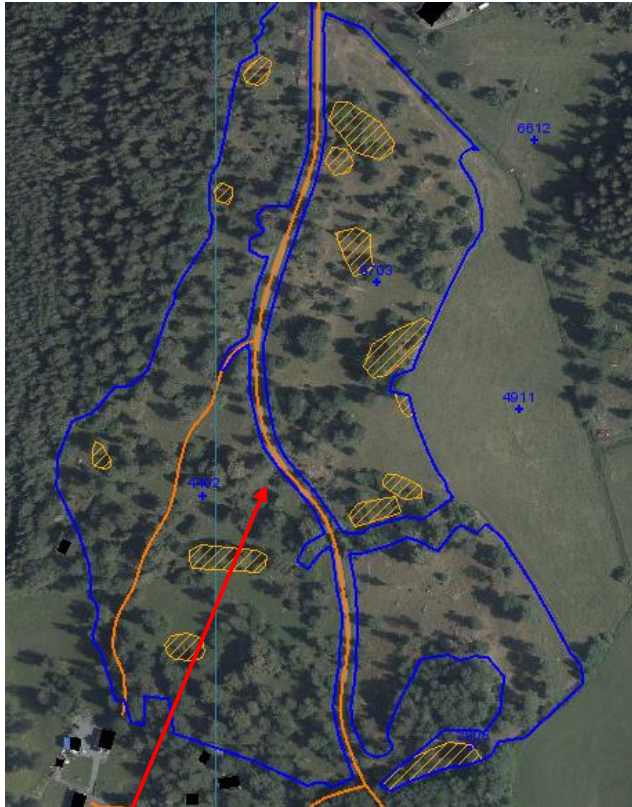
Lantbrukaren får del av allmän och generell information om att det inte längre finns en plan, att det finns samma generella skötselvillkor och allmänna villkor som tidigare (igenväxning, bete, inte skada natur- och kulturvärden etc) samt att det finns ett särskilt skötselvillkor.

Markerna omfattas av ajourhållningsbedömning och kommer att besökas med ett visst intervall. Det är ett relativt nytt fältbesök och en till synes okomplicerad mark, så det bör inte vara prioriterat att göra nytt fältbesök för att marken ska kunna ingå i ett nytt åtagande.

Marken bör inte behöva prioriteras för rådgivning till lantbrukaren, av samma skäl som ovan.

En första bedömning är att det inte behövs en prioriterad enskild rådgivning av samma skäl som ovan. Om lantbrukaren tar del av information, uppmuntras att delta, och förhoppningsvis och deltar, i relevanta kurser och andra kompetenshöjande aktiviteter bör det räcka långt.

5 Exempel 5: Betesmark med särskilda värden med många ytor

5703 betesmark med särskilda värden, senast fastställd i fält 2016-10-18, 2,54 ha ha. 7 åtgärdsytor. I klustret finns det flera block enligt samma modell.

5.1 Nuvarande åtagandeplan

5.1.1 Motiv

Marken berättigar till markklassen betesmark med särskild skötsel eftersom det finns höga värden knutna till floran, träd- och buskskiktet samt kulturmiljön. Dessa värden kräver särskild skötsel för att kunna bevaras. Marken är inte starkt påverkad av produktionshöjande åtgärder.

5.1.2 Beskrivning

Detta är en kuperad, bitvis stenburen och trädklädd naturbetesmark. Vid besöket hittades hävdgynnade arter såsom brudbröd, gullviva, liten blåklocka och mandelblomma. Trädskiktet har höga naturvärden i form av bl.a mycket ek i olika åldrar. Andra busk- och trädarter är asp, apel, björk, enbuskar, hassel, lind och slån. I hagen finns också kulturlämningar i form av stensträngar och stenrösen. Stora ytor är i dagsläget borttristade på grund av älggräs. Problem med älggräs och årsskott finns på större delen av blocket samt kvarvarande ris ligger

kvar efter tidigare röjningar. Tänk på att samla ihop allt ris så det inte ger igenväxningsanmärkningar i en framtida kontroll.

5.1.3 Särskilda skötselvillkor

- **Tidpunkt för bete/slåtter**

Detta gäller för hela markklassen

Området får endast betas mellan 15 april och 1 december. En tät grässvål är trampålig under vegetationssäsongen, men känslig för tramp under vintern då gräs och örter inte växer. Om djuren trampar sönder marken före 1 december ska djuren tas bort från betesmarken med särskild skötsel.

Går inte att kontrollera, kontroller görs inte under vintern.

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Detta gäller för hela markklassen

Du får inte tillskottsfodra betesdjuren eftersom det tillför näring till marken på liknande negativa sätt som vid gödning, vilket kan leda till att känsliga arter försvinner. Det är också vanligt med trampsador och en stor gödselmängd vid utfodringsplatsen, vilket kan leda till att oönskade arter etablerar sig. Även sambete med gödslade vallar i aktivt bruk/vallar som ingår i en växtföljd eller marker där tillskottsfodring sker räknas som tillskottsfodring. Förbudet hindrar inte en måttlig övergångsfodring under två veckor efter betesutsläppet på våren och under två veckor innan installeringen på hösten. Du får ha kalvgömmor/lammgömmor och mineralstenar, förutsatt att dessa står på en plats där marken är som minst känslig.

Den vanliga standardskrivningen.

- **Vegetationens utseende**

Detta gäller för hela markklassen

Marken har villkor för träd och buskskikt, se åtgärdsytor.

Skötselområde 1 (0,08 ha): Glesa ur bland hasseln för att släppa in mer ljus till marken och hindra framtida igenväxning. Ta bort 9-12 hasselbuketter.

Skötselområde 2 (0,02 ha): Ta bort gammal rishög. Stora rishögar skuggar och gödskar marken samt hindrar gräs och örter från att växa upp. Spara eventuellt en mindre hög på max 1x2 m, för att gynna insekter och smådjur. Lämna högen i så fall där den inte inkräktar på värdefull gräs- och örttillväxt. Denna åtgärd ska vara slutförd senast 1 maj 2018.

Skötselområde 3 (0,04 ha): Ta ner 5-6 av de yngre granarna. Denna åtgärd ska vara slutförd senast 1 maj 2018.

Skötselområde 4 (0,07 ha): För att låta ekarna breda ut sig och för att gynna värdena i eken genom ökat ljusinsläpp, ta ner 4-6 ekar (främst de smala och

rakstammiga). En öppen miljö gynnar trädens livslängd. Denna åtgärd ska vara slutförd senast 1 maj 2018.

Skötselområde 5 (0,03 ha): För att släppa in mer ljus till marken och hindra framtida igenväxning, röj 3-4 hasselbuskar, speciellt kring ek och björk. Denna åtgärd ska vara slutförd senast 1 maj 2018.

Skötselområde 6 (0,02 ha): För att släppa in mer ljus till marken och hindra framtida igenväxning, röj 3-4 hasselbuskar. Denna åtgärd ska vara slutförd senast 1 maj 2018.

Skötselområde 7 (0,02 ha): Röj nässlor och döda slånkvistar. Kontinuerlig slåtter kan ganska lätt begränsa nässelbestånd. Slå nässlorna några år i följd när de blommar. Ta bort de avslagna nässlorna eller låt djuren äta upp dem på plats. Denna åtgärd ska vara slutförd senast 1 maj 2018.

5.2 Exemplet utan åtagandeplan

5.2.1 Motiv

Området berättigar till ersättning för särskild skötsel eftersom marken har höga naturvärden. Här finns växtarter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd. Dessa arter och vegetationstyper kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Det finns också höga naturvärden knutna till träd som kräver särskild skötsel för att träden och de arter som är knutna till träden ska kunna leva vidare.

5.2.2 Beskrivning

Detta är en kuperad, bitvis stenburen och trädklädd naturbetesmark. Vid besöket hittades hävdgynnade arter såsom brudbröd, gullviva, liten blåklocka och mandelblomma. Trädsiktet har höga naturvärden i form av bl.a mycket ek i olika åldrar. Andra busk- och trädarter är asp, apel, björk, enbuskar, hassel, lind och slån. I hagen finns också kulturlämningar i form av stensträngar och stenrosen. ~~Stora ytor är i dagsläget borttridade på grund av älggräs. Problem med älggräs och årsskott finns på större delen av blocket samt kvarvarande ris ligger kvar efter tidigare röjningar. Tänk på att samla ihop allt ris så det inte ger igenväxningsanmärkningar i en framtida kontroll.~~

Beskrivningen kan på sikt uppdateras och rensas från en del information som beskriver hur det har sett ut tidigare och råd kring de problemen.

5.2.3 Generellt särskilt skötselvillkor

- **Reglering av tillskottsutfodring**

Med ett villkor enligt förslag i vår utredning blir skillnaden att sambete blir möjligt.

5.3 Summering och kommentarer exempel 5

Exemplet visar på en mark i ett kluster. Det visar att det kan finnas många små åtgärdsytor som i exemplet är kopplade till villkoret vegetationens utseende. Det visar sig att texterna är en blandning av information om röjningar, hantering av rishög och skötsel av ohävdarter. Det finns tidsangivelser för när åtgärderna ska vara utförda.

5.3.1 Skillnad utan åtagandeplan

Skillnaden blir ett mer flexibelt villkor gällande tillskottsutfodringen där det kommer att bli möjligt att låta djuren sambeta med vallar och andra marker. Villkoret vegetationens utseende försvinner. Vegetationens utseende som det ser ut i exemplet hade ändå inte varit relevant i en uppdatering.

5.3.2 Information, ajourhållning och rådgivning

Lantbrukaren får del av allmän och generell information om att det inte längre finns en plan, att det finns samma generella skötselvillkor och allmänna villkor som tidigare (igenväxning, bete, inte skada natur- och kulturvärden etc) samt att det finns ett särskilt skötselvillkor.

Markerna omfattas av ajourhållningsbedömning och kommer att besökas med ett visst intervall. I den bedömningen kan man möjligtvis behöva väga in att det funnits en del igenväxningsproblem och problem med ohävdarter, men det är nog ändå en mark som inte behöver vara prioriterat för nytt fältbesök för att marken ska kunna ingå i ett nytt åtagande.

Marken bör inte behöva prioriteras för rådgivning till lantbrukaren, av samma skäl som ovan.

En första bedömning är att det inte behövs en prioriterad enskild rådgivning av samma skäl som ovan. Om lantbrukaren tar del av information, uppmuntras att delta, och förhoppningsvis och deltar, i relevanta kurser och andra kompetenshöjande aktiviteter bör det räcka långt.